

Nr 310.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av avtal mellan domänstyrelsen och Göta Kanalbolag rörande dispositionen av vissa öar i Vättern m. m.; given Drottningholms slott den 22 oktober 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Sammanfattning.

För utvidgning av skjutfältet vid Karlsborg ha mellan domänstyrelsen och Göta Kanalbolag slutits två överenskommelser, nämligen dels avtal om visst markbyte mellan kronan och bolaget, dels ett köpekontrakt avseende förvärv för kronans räkning av visst bolaget tillhörigt fiske. I propositionen hemställs om riksdagens godkännande av berörda avtal och köpekontrakt.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 22 oktober 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om godkännande av avtal mellan domänstyrelsen och Göta Kanalbolag rörande dispositionen av vissa öar i Vättern m. m. och anför därvid följande.

Genom beslut den 14 mars 1815 upplät Kungl. Maj:t — under särskilda i beslutet angivna förbehåll och villkor — åt Göta Kanalbolag den kronan tillhöriga delen av Rökne-öarna i Vättern. Med upplåtelsen avsågs att bereda bolaget tillgång till skog för byggande och framtida underhåll av Göta kanal. Kungl. Maj:t lämnade tillika bolaget tillstånd att, med ianspråktagande av sålunda upplåten mark, verkställa visst byte med Aspa och Algrena Bruk. Därjämte erhöll bolaget genom beslutet viss nyttjanderätt till ett å ön Röknehuvud beläget sandstensbrott.

Sedan nämnda byte kommit till stånd, utgöras de områden, som bolaget med stöd av omförmälda beslut den 14 mars 1815 disponerar, av fastigheterna Röcknen Stora 2¹ i Hammars socken, Örebro län, samt Röknehuvud 1¹ i Västra Ny socken, Östergötlands län. Därjämte har jämlikt skatteköpebrev den 26 april 1853 kronofisket Röcknen Stora 1¹ med äganderätt överlåtits å bolaget. Öarna redovisas numera såsom kronolägenheter, stående under kammarkollegiets vård och inseende.

I skrivelse den 31 augusti 1944 med förslag till medelsäskanden för budgetåret 1945/46 hemställde *arméns fortifikationsförvaltning* om åtgärder för utvidgning av Karlsborgs skjutfält. Fortifikationsförvaltningen anförde därvid, att ifrågakarande utvidgning borde ske genom dels inlösen till kronan av förenämnda till Göta Kanalbolag upplåtna öar, dels ock förvärv för kronans räkning av det bolaget tillhöriga kronofisket. Av skrivelsen inhämtas, att chefen för provskjutningscentralen såsom skäl för förvärvet uttalat, att ifrågakarande öar vid skjutning med vissa vapen låge inom farligt område.

Med skrivelse den 28 november 1944 inkom fortifikationsförvaltningen med utredning dels i vad mån den föreslagna utvidgningen av skjutfältet komme att inverka störande på sjöfart och fiske i norra delen av Vättern, dels ock huruvida icke en utvidgning av skjutfältet kunde åvägbringas ge-

nom att kronan, utan inlösen av bolagets besittningsrätt till öarna, erhöle rätt att utföra skjutning över desamma. Fortifikationsförvaltningen anförde därvid i huvudsak följande.

I fråga om den inverkan, som skjutfältets utvidgning må ha å sjöfart och fiske, har fortifikationsförvaltningen, sedan Göta Kanalbolag inkommit med vissa uppgifter angående den ifrågavarande sjötrafikens omfattning, inhämtat yttranden av kommerskollegium, lotsstyrelsen samt länsstyrelserna i Östergötlands, Skaraborgs och Örebro län. Samtliga hörda myndigheter ha förklarat sig intet ha att erinra mot förslaget om skjutfältets utvidgning under förutsättning, bland annat, att för sjöfart och fiske ur säkerhetssynpunkt betryggande åtgärder komme att vidtagas.

Rörande den rätt, kronan bör förvärva till Stora Röcknen m. fl. öar, har kanalbolaget meddelat, att bolaget vore villigt medverka till en lösning av frågan om skjutfältets utvidgning enligt något av följande tre alternativ.

Enligt det första alternativet skulle bolaget överlåta sin rätt till öarna mot att annan lämplig skogsmark lämnades i utbyte. För fisket fordrade bolaget ett kontant belopp av 5 000 kronor.

Det andra alternativet innebure överlåtelse till kronan av besittningsrätten till öarna och äganderätten till det enskilda fisket mot en kontant ersättning av 250 000 kronor, avsedd att användas för inköp av annan för bolaget lämplig skogsmark.

Enligt det tredje alternativet skulle bolaget genom avtal förbinda sig att tåla det intrång, som skjutningarna medförde, att omedelbart bortföra personalen på Stora Röcknen samt att omlägga sitt skogsbruk på så sätt, att verksamheten inskränktes till cirka fem månader vart tredje år, under vilken tid uppehåll i skjutningarna skulle göras. I ersättning skulle kronan erlægga dels ett kontant belopp av 25 000 kronor, innefattande ersättning för byggnaderna och den uppodlade marken på Stora Röcknen ävensom kostnaderna för personalens bortflyttning, dels ock ett årligt belopp av 2 500 kronor, utgörande ersättning för bolagets minskade inkomster av skogsbruket. Härjämte skulle kronan förbinda sig att ersätta bolaget för andra kostnader, som kunde uppkomma på grund av skjutningarna. Aytalet föresloges få en giltighetstid av tjugufem år. Detta alternativ ansåge bolaget medföra så stora olägenheter, att det blott i sista hand borde komma i fråga.

Fortifikationsförvaltningen anser sig icke kunna tillstyrka, att nyttjanderätt till öarna förvärfvas på av bolaget uppställda villkor. Förvaltningen vill ej heller förorda, att dylik rätt exproprieras, utan vidhåller att bolagets rätt till öarna och fisket av kronan förvärfvas utan inskränkning. Mot genomförandet av ett av bolaget ifrågasatt byte är från förvaltningens sida givetvis intet att erinra, men förvaltningen har, då domänstyrelsen förklarar sig ej kunna medverka till ett dylikt byte, icke ansett sig kunna vidtaga några ytterligare åtgärder för frågans lösning enligt detta alternativ.

I utlåtande den 29 maj 1945 tillstyrkte *domänstyrelsen* alternativ 2, innebärande överlåtelse till kronan av besittningsrätten till Stora Röcknen m. fl. öar mot kontant vederlag. Däremot avstyrkte alltjämt domänstyrelsen förslaget enligt alternativ 1, innebärande att besittningsrätten till öarna skulle överlåtas till kronan mot att lämplig skogsmark under styrelsens förvaltning lämnades i utbyte. Det av bolaget i sista hand föreslagna alternativ 3, enligt vilket bolaget skulle förbinda sig att tåla det intrång, som skjutningarna medförde, ansåg styrelsen ej böra ifrågakomma med hänsyn till de därmed förbundna villkoren.

På uppdrag av chefen för försvarsdepartementet verkställde *fortifikationsförvaltningen* utredning rörande förutsättningarna för en uppgörelse med kanalbolaget enligt de under alternativ 3 angivna riktlinjerna. Utredningen utmynnade i att förvaltningen vidhöll sin tidigare uttalade uppfattning, att vid ett genomförande av den föreslagna utvidgningen av skjutfältet kronan borde förvärva bolagets besittningsrätt till de ifrågavarande öarna m. m. Ämbetsverket anförde att frågans lösning enligt detta alternativ i längden bleve för kronan mest förmånligt. Vid en lösning enligt alternativ 3 syntes framför allt det av bolaget uppställda villkoret för frivillig uppgörelse, nämligen att kronan skulle förbinda sig att ersätta alla skador, som kunde uppkomma på Stora Röcknen på grund av skjutningarna, kunna giva upphov till åtskilliga tvistigheter.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt domänstyrelsen att upptaga förhandlingar med Göta Kanalbolag rörande överlåtelse till kronan av bolagets besittningsrätt till omförmälda öar m. m. i Vättern mot att lämplig skogsmark lämnades i utbyte, har *domänstyrelsen*, som i ärendet samrått med kammarkollegiet och arméns fortifikationsförvaltning, i skrivelse den 17 april 1948 hemställt om Kungl. Maj:ts godkännande av två mellan styrelsen och bolaget i förevarande hänseende träffade preliminära överenskommelser, nämligen dels ett den 31 mars och 9 april 1948 dagtecknat avtal, dels ock ett den 21 februari och 14 april 1948 dagtecknat köpekontrakt.

Avtalet innebär i huvudsak, att bolaget till kronan avstår den rätt till fastigheterna Röcknen Stora 2¹ och Röknehuvud 1¹ ävensom den nyttjanderätt till visst sandstensbrott, som bolaget innehar med stöd av omförmälda beslut den 14 mars 1815, varjämte bolaget till kronan överlämnar ön Stora Orrholmen med den rätt bolaget kan hava till denna ö, samt att kronan till bolaget upplåter enahanda rätt — som nyss angivits i fråga om fastigheterna Röcknen Stora 2¹ och Röknehuvud 1¹ — till fastigheten Räv fjäll 1¹ i Finnerödja socken, Skaraborgs län, ävensom till de områden av fastigheterna Gungsebron med Moholm 1¹ och Björkmarken 2¹ i samma socken, vilka närmare angivits å en vid avtalet fogad karta.

Enligt köpekontraktet överlåter bolaget till kronan den bolaget tillhöriga fastigheten Stora Röcknens kronofiske (Röcknen Stora 1¹) i Hammars socken, Örebro län, mot en köpeskilling av 5 000 kronor samt under vissa i kontraktet angivna villkor i övrigt.

Avskrifter av berörda avtal och köpekontrakt torde såsom bilagor få fogas till dagens statsrådsprotokoll.

Av förenämnda skrivelse inhämtas bland annat följande.

Enligt utredning i ärendet är ön Stora Orrholmen i fastighetsindelningshänseende att hänföra till den till Göta Kanalbolag upplåtna lägenheten Röcknen Stora nr 2.

Arealen av *bolagets bytesfastigheter* uppgår till 223,⁹⁰ hektar, varav omkring 5,⁸⁶ hektar åker och tomt, 7,⁹⁸ hektar ängs- och betesmark, 200,²¹ hektar skogsmark och 9,⁸⁵ hektar impediment. Åkerjorden utgöres av sandjord av svag beskaffenhet. Skogsmarken är av medelgod beskaffenhet. Den ideala medelboniteten uppskattas till 4,⁸⁴ kubikmeter. Det sammanlagda

taxeringsvärdet för bolagets fastigheter utgör 83 400 kronor. Värdet av bolagets fastigheter uppskattas till, beträffande fastigheterna Röcknen Stora 2¹ och Röknehuvud 1¹ 265 416 kronor, varav för jordbruk 14 526 kronor och för skog och skogsmark 250 890 kronor, samt beträffande kronofisket Röcknen Stora 1¹ 5 000 kronor.

Arealen av *kronans bytesfastigheter*, Räv fjäll 1¹ samt delar av Gungsebron med Moholm 1¹ och Björkmarken 2¹, vilka förvärvats år 1947 vid kronans inköp av Laxå Bruk, utgör 215,25 hektar, varav omkring 6,14 hektar åker och tomt, 0,50 hektar äng, 197,07 hektar skogsmark och 11,54 hektar impediment. Skogsmarken är av medelgod beskaffenhet. Den ideala medelboniteten uppskattas till 4,92 kubikmeter. Särskilt taxeringsvärde är ej angivet för kronans fastigheter. Värdet av kronans fastigheter uppskattas till 304 700 kronor, varav värde å jordbruk med byggnader 20 170 kronor och värde å skog och skogsmark 284 530 kronor.

För det högre byggnadsvärdet å kronans fastigheter har bolaget utfäst sig att erlägga en mellanavgift av 5 000 kronor. Med avseende å skog och skogsmark ha i enlighet med de normer domänstyrelsen tillämpar vid värdering för inköp av fastigheter kronans fastigheter beräknats vara värda 284 530 kronor minus 250 890 kronor, eller 33 640 kronor mera än bolagets fastigheter. Bolaget har emellertid förklarat sig icke kunna godtaga större värdeskillnad än 25 000 kronor, under motivering att ifrågavarande öar för bolaget hade ett större värde än det som framkommit vid styrelsens värdering. Styrelsen har med hänsyn till angelägenheten av att kronan förvärvade besittningsrätten till bolagets ifrågavarande fastigheter ansett sig böra godtaga bolagets villkor i förevarande avseende. Med bolaget har således överenskommit, att reglering till lika värden av bytesobjekten skulle åstadkommas genom avverkning av skog å kronans bytesfastigheter till ett värde av 25 000 kronor.

Enligt två särskilda den 16 och 17 juni 1948 dagtecknade tillägg till ifrågavarande avtal och köpekontrakt gäller, att desamma ha träffats under förutsättning av jämväl riksdagens godkännande.

Genom beslut den 17 juni 1948 har Kungl. Maj:t för Sin del godkänt ifrågavarande avtal och köpekontrakt med därtill gjorda tillägg.

Departementschefen. Den såsom ett led i berörda markbyte mellan kronan och Göta Kanalbolag ingående upplåtelsen av kronan tillhöriga fastigheter synes vara av sådan art, att ärendet bör underställas riksdagens prövning. Köpeskillingen för Stora Röcknens kronofiske torde, om riksdagen icke har något att erinra däremot, böra gäldas av domänverkets markfond. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att riksdagen må godkänna härvid såsom bilagor fogade avtal och köpekontrakt mellan kronan och Göta Kanalbolag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hanns Otto Düselius.

Avtal.

Under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande har mellan Kungl. domänstyrelsen, här nedan benämnd kronan, å ena sidan, samt Göta Kanalbolag, här nedan benämnt bolaget, å andra sidan, följande avtal träffats.

§ 1.

Bolaget avstår till kronan *dels* den rätt till fastigheterna Röcknen Stora 2ⁱ i Hammars socken, Örebro län, och Röknehuvudet 1ⁱ i Västra Ny socken, Östergötlands län, som bolaget innehar med stöd av nådigt brev den 14 mars 1815, *dels ock* den i samma brev åt bolaget upplåtna nyttjanderätten till det å ön Röknehuvudet varande bolagets sandstensbrottet. Bolaget överlämnar därjämte till kronan ön Stora Orrholmen med den rätt bolaget kan ha till denna ö.

§ 2.

Kronan upplåter till bolaget enahanda rätt, som i § 1 avses beträffande fastigheterna Röcknen Stora 2ⁱ och Röknehuvudet 1ⁱ, till *dels* fastigheterna Räv fjäll 1ⁱ i Finnerödja socken, Skaraborgs län, *dels ock* de delar av fastigheterna Gungsebron med Moholm 1ⁱ och Björkmarken 2ⁱ i samma socken, vilka fastighetsdelar å bifogade av skogstaxatorn Anton Hellström år 1947 upprättade karta¹ markerats med röda heldragna gränslinjer och omfatta en sammanlagd areal av omkring 97,41 hektar. Rätten upplåtes till bolaget på samma villkor, som gälla för bolagets i bytet ingående fastigheter.

Genom kronans försorg och på dess bekostnad skall avstyckning av de i kronans område ingående delar av fastigheterna Gungsebron med Moholm 1ⁱ och Björkmarken 2ⁱ äga rum.

§ 3.

Fastigheterna tillträdas på ömse sidor den 1 juli 1948 i då befintligt skick och skall bolaget då till kronan utbetala 5 000 kronor såsom ersättning för det högre byggnadsvärdet å kronans i bytet ingående fastigheter.

§ 4.

Bolaget respekterar de avtal angående arrenden och övriga upplåtelser, vilka gälla för kronans i bytet ingående fastigheter. Bolaget åtager sig att bevisligen anmoda innehavarna till å öarna befintliga *dels* en sportstuga, *dels* en fiskarstuga att ha avflyttat till den 1 juli 1948. Huruvida byggnaderna må kvarstå får bero på den överenskommelse, som må kunna träffas med domänstyrelsen och fortifikationsförvaltningen rörande nyttjandet från den 1 juli 1948 av de till kronan upplåtna fastigheterna.

§ 5.

Å bolagets fastigheter efter den 13 oktober 1947 upphugget virke överlämnas till kronan, och skall bolaget av kronan ersättas för samtliga med virkets utdrivning förenade kostnader.

¹ Kartan har här uteslutits.

§ 6.

Kronan förbinder sig att intill tillträdesdagen ej avverka annan skog å de områden, som skola överlämnas till bolaget, än dels under oktober månad år 1947 utstämplade vindfällan, dels ock den för avverkning under 1948 avsedda virkeskvantitet, varom särskild överenskommelse mellan bolaget och kronan träffats.

§ 7.

Bolaget uppsäger skogsförmannen Hjalmar Ring till avflyttning före den 1 oktober 1948. Kronan medgiver att skogsarbetaren Adolf Ring får kvarbo kostnadsfritt till den 1 juli 1949. Under förutsättning av fortifikationsförvaltningens medgivande må dock Adolf Ring kostnadsfritt kvarbo intill den 1 juli 1953, under vilken tid kronan emellertid skall vara fritagen från underhåll av den av Ring bebodda lägenheten. Av nämnda personers avflyttning från ön Stora Röcknen föranledda kostnader skola icke bestridas av bolaget.

§ 8.

Å bolagets områden befintliga, bolaget tillhöriga byggnader, såsom t. ex. båthus och båtbrygga, må tillfalla kronan utan ersättning.

§ 9.

Kronan svarar för samtliga med bytet förenade utgifter.

§ 10.

Kronan och bolaget äro skyldiga tåla de mindre jämkningar beträffande areal, gränser och eljest, vilka kunna komma att bestämmas vid i § 2 omnämnd avstyckning.

§ 11.

Kronan och bolaget skola å ömse sidor svara för alla å respektive områden intill tillträdesdagen belöpande utskylder och besvär. Från och med tillträdesdagen belöpande utskylder och besvär skola gäldas för kronans område av bolaget och för bolagets område av kronan.

§ 12.

Kronan skall gottgöra bolaget för vad kronan kontant eller in natura uppburit eller kan komma att uppbära i form av arrende eller annan avgäld för till kronans bytesområde hörande jord för tiden från och med tillträdesdagen, liksom ock vara berättigad till motsvarande ersättning av bolaget, avseende tiden före samma dag. Motsvarande skall gälla för bolagets bytesområde.

Av detta avtal äro två lika lydande exemplar upprättade, av vilka kronan och bolaget tagit var sitt.

Stockholm den 31 mars 1948.

Kungl. Domänstyrelsen

ERIK W. HÖJER

/ B. Enar Gardell.

Förestående avtal godkännes.

Motala den 9 april 1948.

Göta Kanalbolag

CARL HAMILTON

/ Algot Pehardt.

Bevittnas:

E. G. Andersson.

F. Guillemot.

Tillägg till Avtal av den 31 mars och 9 april 1948 rörande byte mellan Kronan och Göta kanalbolag av rätten till vissa fastigheter i Finnerödja socken, Skaraborgs län resp. i Hammars socken, Örebro län och Västra Ny socken, Östergötlands län.

Avtalet har träffats under förutsättning av jämväl Riksdagens godkännande.

Motala den 16 juni 1948.

Stockholm den 17 juni 1948.

Göta Kanalbolag

Kungl. Domänstyrelsen.

N. TERSMEDEN.

ERIK W. HÖJER.

/ *B. Enar Gardell.*

Bevittnas:

E. G. Andersson.

F. Guillemot.

Bilaga 2.

K ö p e k o n t r a k t .

Under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande har mellan Kungl. domänstyrelsen, här nedan benämnd kronan, å ena sidan, samt Göta Kanalbolag, här nedan benämnt bolaget, å andra sidan, följande avtal träffats.

§ 1.

Bolaget överlåter till kronan den av bolaget enligt skattebrev den 26 april 1853 förvärvade fastigheten Stora Röcknens kronofiske, Röcknen Stora 1^a, i Hammars socken, Örebro län, mot en överenskommen köpeskilling av femtusen (5 000) kronor.

§ 2.

Fastigheten tillträdades den 1 juli 1948.

§ 3.

Fastigheten lämnas fri från gravationer.

§ 4.

Köpeskillingen erlägges sedan bolaget visat, att fastigheten är fri från gravationer och ej heller häftar för till betalning förfallna utskylder.

§ 5.

Samtliga skatter och onera betalas av bolaget i den mån de belöpa på tiden intill tillträdesdagen samt av kronan i den mån de belöpa på tiden därefter.

§ 6.

Kronan bestrider kostnaderna för köpets lagfarande.

Av detta kontrakt äro två lika lydande exemplar upprättade, av vilka kronan och bolaget tagit var sitt.

Stockholm den 21 februari 1948.

Kungl. Domänstyrelsen

ERIK W. HÖJER.

/ B. Enar Gardell.

Förestående kontrakt godkännes: Motala den 14 april 1948.

Göta Kanalbolag

N. TERSMEDEN.

Bevittnas:

E. G. Andersson.

F. Guillemot.

Tillägg till Köpekontrakt av den 21 februari och 14 april 1948 rörande inköp för Kronans räkning av fastigheten Stora Röcknens kronofiske, Röcknen Stora 1^a, i Hammars socken, Örebro län.

Avtalet har träffats under förutsättning av jämväl Riksdagens godkännande.

Motala den 16 juni 1948.

Göta Kanalbolag

N. TERSMEDEN.

Stockholm den 17 juni 1948.

Kungl. Domänstyrelsen.

ERIK W. HÖJER.

/ *B. Enar Gardell.*

Bevittnas:

E. G. Andersson.

F. Guillemot.